

Секція: Педагогічні науки

Зайченко Наталія Іванівна

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної та прикладної психології
ПВНЗ “Інститут екології економіки і права”
м. Київ, Україна*

ЦІННІСНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ІСПАНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ НА МЕЖІ ХІХ – ХХ ст.

Естетичне виховання – один із найважливіших напрямів духовного виховання в іспанській педагогіці на межі ХІХ – ХХ ст. Естетичне почуття, або почуття прекрасного, даного людині від природи (від Бога), потребує плекання – тривалої духовної практики. На переконання іспанських педагогів на межі ХІХ – ХХ ст., саме естетичне почуття щонайпотужніше виражає “благородне походження людської природи” (П. Креспі), щонайміцніше засвідчує необхідність переживання краси для розквіту душі людини. Педагог Л. Морено Бустаманте (Luis Moreno Bustamante) у “Курсі психології, логіки і філософії моралі” (Логроньо, 1892 р.) пояснював, що стосовно естетичного виховання важливо ураховувати два елементи: розвинення у людини судження про прекрасне і формування у неї почуття прекрасного. Перший елемент має відношення до розуму, а інший – до чуттєвості. На погляд педагога, характер краси – порядок, який існує у природі, якого досягають митці у мистецтві [1, с. 41].

У “Педагогічних замітках” (Памплона, 1896 р.) П. Діаса Муньоса (Pedro Díaz Muñoz) йшлося про те, що естетичне виховання покликане розвивати почуття, формувати культуру почуттів; естетичне виховання призначене відкрити людині світ краси. За твердженням педагога, необхідно розрізнити три типи краси: “красу абсолютну, красу реальну та

красу ідеальну, або художню". Абсолютна краса – втілюється у Богові, реальна – зустрічається у сотвореній вищою силою природі, а ідеальна краса – твориться уявою або мистецтвом [2, с. 93–94].

На погляд педагога-богослова Р. Руїса Амадо (Ramon Ruiz Amado), доцільно відділяти красу фізичну від краси духовної та моральної. В юному віці усі бажають бути красивими, штучно прикрашаються, однак плутають фізичну красу з духовною, бо не відають істини прекрасного. Педагог пояснював: "В об'єктах, не наділених чуттєвістю, краса полягає у гармонії частин і м'якості кольорів; це є краса фізична, так прекрасні зоряне небо, краєвиди, дорогоцінні каміння, квіти та багато інших об'єктів природи та мистецтва. Живі об'єкти, які наділені чуттєвістю, мають не тільки фізичну красу, але й іншу, більш досконалу, пов'язану з відчуттями. Такою красою нас зачаровують птахи не тільки живими кольорами, але й граціозними рухами <...>. У людині ж є два ступені вищої краси: краса духовна – властивість нашої душі, яка робить нас схожими на янголів; та краса моральна, ще вища за ступенем, – краса добродетельності, та, що робить нас подібними до святих, до Бога, святого за своєю сутністю" [3, с. 14].

За вченням видатного іспанського педагога П. де Алькantara Гарсії (Pedro de Alcantara Garcia), розвинення почуттів людини важливе для її життєдіяльності настільки ж, наскільки й розвинення розуму. Цьому має сприяти комплексне виховання, націлене на гармонійне розвинення усіх духовних здібностей особистості. Здібність відчувати красу є так само природною здібністю, як і здібності мислити та воліти. У людському серці закладена любов до краси, своєрідний "інстинкт прекрасного" [4, с. 10–11].

У "Педагогічному трактаті" (Мадрид, 1896 р.) П. де Алькantara Гарсія висловлював думку про те, що "естетичне виховання має відношення до моральної цінності прекрасного" [5, с. 129]. Педагог відстоював позицію старогрецьких стоїків – краса має ототожнюватися із

добром, великі добродієності походять із почуття прекрасного. Саме тому, за судженням П. де Алькантара Гарсії, естетичне виховання є значущим підґрунтям морального [5, с. 130].

Мета естетичного виховання – споглядання і цінування прекрасного. Учитель має сформувати у вихованців культуру естетичного почуття. Джерела краси – природа та мистецтво. Природа, створена за Божою волею, є порядок і гармонія, а це – елементи прекрасного. Мистецтво ж – це “прикраса життя”, це “очищення і облагородження душі” [5, с. 131].

У брошурі “Виховання естетичного почуття” (Мадрид, 1901 р.) педагог А. Нуньєс (Alvaro Nuñez) зазначав, що “естетична здібність людини є природною” і що “Бог наділив людину розумом, спроможним пізнавати гармонію речей, у якій істотним чином полягає краса, і дав серцю людському силу прагнути до краси та любити її” [6, с. 5].

Естетичне почуття, або почуття прекрасного, – лише одна із духовних здібностей людини. По суті естетичні здібності особистості рівноцінні її пізнавальним здібностям. Від того часу, як проявляються перші промені розуму дитини, вона тягнеться до краси природи. Мета ж естетичного виховання полягає у тому, щоби уможливити виявлення та розвинення природних естетичних здібностей особистості [6, с. 7].

На переконання А. Нуньєса, здібності, якими Бог наділив людину, – то є психологічні (духовні) скарби. Поступово розкриваючи їх у собі, особистість усвідомлюватиме покладене на неї Богом земне призначення. Цьому має сприяти процес виховання загалом, націлений на гармонійне розвинення усіх природних здібностей людини. Розвиваючи естетичні здібності вихованців, педагог не переслідує іншої мети, як привести їх до осягнення істини та любові до Бога як абсолютного добра. Істина, добро й краса необхідні людині для вдосконалення, для наближення до Абсолюту [6, с. 9–10].

На погляд іспанського педагога-богослова Р. Бланко Санчеса (Rufino Blanco у Sanchez), почуття прекрасного є не здібністю людини, а “досконалим станом її душевних здібностей, спроможних сприймати красу” [7, с. 343]. Краса об’єктів сприймається людиною не внаслідок наявності у неї спеціальної естетичної здібності, а сприймається в цілому відчуттями та розумом особистості. Прекрасне викликає переживання людини, почуття та естетичні емоції.

Головним завданням естетичного виховання, на тверде переконання Р. Бланко Санчеса, має бути “формування гарного смаку особистості”, а це досягається “при спогляданні захоплюючих видовищ природи та величних творів мистецтва” [7, с. 345–346].

Важливими засобами естетичного виховання стануть шкільні екскурсії на природу, відвідування учнями музеїв і пам’яток, читання літературних творів, декламування віршів, співи, малювання, ручна праця та інші заняття [7, с. 346].

У своєму виступі на конференції у Мадридському Атеней у квітні 1913 року славетна іспанська письменниця Е. Пардо Басан (Emilia Pardo Bazan) відмічала, що розвинення почуття прекрасного у вихованців початкових шкіл сприятиме і розвиненню релігійного та морального почуттів, і формуванню характеру особистості, і вдосконаленню розуму. Почуття прекрасного призначене для розуміння і переживання мистецтва, для устремління до ідеалів людства.

Доповідачка переконувала слухачів, що людина за своєю природою є художником, і справа естетичного виховання – розкрити й розвинути природні естетичні здібності особистості. Мистецька ж справа – це органічне явище для людини; важко уявити людську спільноту, яка не мала би мистецтва. І мистецтво, і культура загалом не мають бути привілеєм вищих суспільних класів, а мають бути доступними для усіх членів соціуму [8, с. 273–274].

Таким чином, в іспанській педагогіці на межі XIX – XX ст. за естетичним вихованням особистості закріплювалося ціннісне призначення – навчити людину бачити і розуміти прекрасне у сотвореному Богом світі та насолоджуватися прекрасним завдяки розвиненню власних природних естетичних здібностей. Краса – то є один із дивовижних проявів сущого. Пізнаючи та осягаючи прекрасне, людина вчиться розуміти Бога, його добру волю, його всемогутню благодать. Розуміння і переживання краси – це і є дотик до Божественного, це і є одне із утілень земного щастя, щастя людського буття.

Література

1. Moreno Bustamante L. Curso de psicología, lógica y filosofía moral. Logroño: Imp. y Lib. de D. Ricardo M. Merino, 1892. 464 p.
2. Diaz Muñoz P. Nociones de Pedagogía. Pamplona: Imprenta, Librería de N. Aramburu, 1896. 250 p.
3. Ruiz Amado R. El secreto de la felicidad. Barcelona: Librería Religiosa, 1913. 190 p.
4. Alcantara Garcia P. Necesidad de atender en la educación a la cultura del sentimiento estético. *La Escuela Moderna*. 1898. № 88, julio. P. 8–16.
5. Alcantara Garcia P. Tratado de Pedagogía. Madrid: Saturnino Calleja, 1896. 440 p.
6. Nuñez A. La educación del sentimiento estético. Estudio de pedagogía infantil. Madrid: Imprenta de San Francisco de Sales, 1901. 24 p.
7. Blanco y Sanchez R. Pedagogía. Primer tomo. Teoría de la educación. Madrid: Imp. de la “Revista de Archivos”, 1912. 375 p.
8. Conferencias de cultura pedagógica. A cargo de la Condesa de Pardo Bazan. *Gaceta de Instrucción Pública y Bellas Artes*. Miércoles 30 de abril de 1913. № 1.195, año XXV. P. 273–276.